

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Umarov Sardor Yakubovich

QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYA IQTISODIYOTI RIVOJLANISHINING ASOSIY JIHATLARI	12-16
--	-------

Atamuratova Dilafroz Rashidovna

XORAZM XALQ SOVET RESPUBLIKASINING ILK MATBUOTI: “INQILOB QUYOSHI”	17-20
--	-------

Mansurov Ulug‘Bek

XX ASRNING 20-50-YILLARIDA NAMANGAN SHAHRIDA SOG‘LIQNI SAQLASH TIZIMIDAGI MUAMMOLAR	21-24
--	-------

Umid Bekmuhammad, Sayyora Samandarova

XORAZMDAGI JADID MAKTABLARIGA OID TA‘LIM TASHKILOTLARI VA JAMIYATLARI	25-31
--	-------

Norov Shuhrat, Turatosheva Sadoqat

O‘ZBEKISTON YOSHLAR SIYOSATINING IJTIMOIIY, MADANIY VA TA‘LIMIIY SOHALARDAGI FALSAFIY ASOSLARI VA UNING MA‘NAVIY YETUK YOSHLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI	32-38
--	-------

Sultanov Samandar Mahmud o‘g‘li

QUYI AMUDARYO VA BUXORO-QORAKO‘L HUDUDI MANZILGOHLARINING MODDIY ASHYOLARDA AKS ETISHI	39-42
---	-------

Quranboyeva Sevinchoy

SOVET HOKIMIYATI DAVRIDA XORAZM VILOYATI AHOLISINING UY-JOY QURILISHIDA IJTIMOIIY HAYOTNING AKS ETISHI (1945-1985-YILLAR MISOLIDA)	43-46
---	-------

Mamajanov Azizbek

SOVET HUKUMATI AGRAR SIYOSATINING O‘ZBEKISTON SSR IRRIGATSIYA TIZIMIGA TA‘SIRI (1950-1990-YILLAR).....	47-52
---	-------

Baxritdinov Jasurbek

AKADEMIK ABDULAHAD MUHAMMADJONOVNING O‘ZBEKISTONDA TARIX VA ARXELOGIYA FANLARI RIVOJIGA QO‘SHGAN HISSASI	53-57
---	-------

Aliqulov Ramazon

TOSHKENT VA FARG‘ONA VODIYSIDAGI DEHQON, CHORVADOR VA HUNARMAND AHOLINING MADANIY, IJTIMOIIY, SIYOSIIY, IQTISODIIY ALOQALARNING O‘ZBEK XALQINING ETNOGENEZIDAGI O‘RNI (QANG‘LI QABILASI MISOLIDA)	58-66
---	-------

Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o‘g‘li

1946–1990-YILLARDA QO‘QON SANOATINING TRANSFORMATSIYASI	67-74
---	-------

Tashqo‘lova Dilnoza Turaboy qizi

YANGI O‘ZBEKISTON VA XITOIY XALQ RESPUBLIKALARI IQTISODIIY HAMKORLIGIDA “BIR MAKON-BIR YO‘L” TASHABBUSINING AHAMIYATI	75-78
--	-------

Jabborov Qaxramon Jaxongir o‘g‘li

JULIYA KOHENNING XVIII-XX ASRLARDA SEFARD YAHUDIYLARINING IJTIMOIIY HOLATIGA OID TADQIQOTLARI TAHLILI	79-83
--	-------

<i>Dilfuza Muxammadinova Nasretdinova</i> TA'LIMNING TARAQQIYOT YO'LI	84-89
--	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Ollanazarov Bekmurod</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA INVESTITSION FAOLLIKNI BOSHQARISH: NAZARIYA, AMALIYOT VA XORIJIY TAJRIBA	90-100
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	101-107
<i>Tangirkulov Bekzod</i> TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY RESURLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	108-115
<i>Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li</i> TRANSPORT TIZIMINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI TIZIMI	116-125
<i>Ergashev Uyg'un Jabborovich</i> KAMERAL SOLIQ TEKSHIRUVI UCHUN ELEKTRON MANBASINING SHAKLLANISHI, SOLIQ TIZIMIDAGI QO'LLANILAYOTGAN DASTURIY MAHSULOTLARNING AHAMIYATI	126-131

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Nosirxo'jayeva Gulnora</i> AXBOROT VA "OMMAVIY MADANIYAT" XURUJINING DOLZARB MUAMMOLARI	132-136
<i>Panjiyev Suhrob</i> HAQIQATNING KOGERENTLIK XUSUSIYATLARINING YANGILANISHI	137-143
<i>Gadoeva Lobar</i> IJTIMOIY-FALSAFIY TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI .	144-148
<i>Djurayeva Nigora</i> SYSTEMIC ANALYSIS OF THE FORMATION OF COGNITIVE ASPECTS OF CONSCIOUSNESS OF THE PEOPLES OF CENTRAL ASIA	149-158
<i>Юлдашев Фаррух Абдурахманович</i> ПОНЯТИЕ ЭКЗИСТЕНЦИАЛИЗМА И ЕГО СТЕПЕНИ ИССЛЕДОВАНИЯ	159-167
<i>Mengliqulov Umid Mamadiyevich</i> MILLIY IDENTIFIKATSIYA MASALASINING TARIXIY-DINAMIK VA ZAMONAVIY KONTEKSTDA TAHLILI	168-173
<i>To'xtarov Ismatulla Murodovich, Ergashev Ulug'bek Adxamovich</i> MAG'RIBNI MAFTUN AYLAGAN MUTAFAKKIR	174-178
<i>Toirov Ilhom</i> IJTIMOIY-MADANIY TARAQQIYOT: SIVILIZATSION ASOSLAR VA YO'NALISHLAR	179-183
<i>Farxodjonova Nodira, Ergashev Ibodulla</i> GLOBALASHUV SHAROITIDA MILLIY O'ZLIKNI SAQLASH VA JAMIYAT BARQARORLIGI: JADIDLAR MEROSIGA IJTIMOIY-FALSAFIY NAZAR	184-188

<i>Ergashev Ozodbek Baxodurovich</i> YUNON MANTIQ ILMINING ARAB TILIGA TARJIMA QILINISHI VA ISLOM FALSAFASIGA KIRIB KELISHI	189-194
<i>Fayziyev Xurshid</i> VOLTER VA BAG'RIKENGLIK GENEZISI	195-199
<i>Sattorova Shalola</i> MIRZO ABDULQODIR BEDILNING ASOSIY FALSAFIY G'OYALARI	200-203
<i>Taylyakova Feruzaxon Sultanovna</i> TADBIRKOR VAZIFALARI VA SHAXSIY SIFATLARI	204-207
<i>Sadullayev Sardor Saydiganiyevich</i> INSON VA SAN'ATNING ARTUR SHOPENGAUER TA'LIMOTIDA ESTETIK TAFAKKUR PRIZMASIDA TAHLILI	208-215
<i>Vaxobova Dilfuza Roziqovna</i> ABU ABDULLOH RUDAKIY ADABIY-FALSAFIY MEROSINI O'RGANISHGA SINERGETIK USULDA YONDASHUV	216-219
<i>Yuldashxodjaev Haydar Hashimxanovich</i> MUSOXONXOJA DAHBIDIY ASARLARIDA USTOZNING SHOGIRDNI TANLASH VA UNI TARBIYALASHDAGI FALSAFIY G'OYALARI	220-224
<i>Umurzaqov Axmadjon Maxamadovich</i> INSON E'TIQODIDAGI O'ZGARISHLARNING METODOLOGIK ASOSLARI	225-231
<i>Teshayeva Gulchehra Murodovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA SHAXSNING RAQAMLI JAMIYATGA TRANSFORMATSIYALASHUVI	232-237
<i>Yusupova Ranaxon</i> IJTIMOIY MUHIT TEXNOGEN SIVILIZATSIYA VA AHLOQ MASALALARI	238-241
<i>Sharipov Abdukhakimjon Ziyotdinovich</i> SHARQ VA G'ARB TAFAKKURIDA FAROVON HAYOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY TAHLILI	242-246
<i>Sultonova Shaxnoza</i> MUNAVVAR QORI MA'RIFIY-AXLOQIY QARASHLARINING FALSAFIY AHAMIYATI	247-251
<i>Dusmanov Sherzod Abduvaliyevich</i> JINOYATCHILIK – YOSHLAR AXLOQIY-MA'NAVIY BUZILISHLARINING MANBAI VA HOSILASI SIFATIDA	252-256
<i>Rajabboy Hasanov</i> FAROVON HAYOT MEZONI VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA'SIRINING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	257-261
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Boynazarov Zokir</i> TARIXIY YOZMA MANBALARDA SOMATIZMLAR VA INSON MANZARASI	262-274
<i>Yeshboyeva Matluba</i> MUHAMMAD YUSUF SHE'RLARI TARJIMALARIDA IBORALARNING BERILISHI ("KO'HNA QUDUQ" DOSTONI MISOLIDA)	275-279

<i>Azizaxon Rasulova</i> SINTAKTIK MAYDON KONSEPSIYASI VA UNING LINGVISTIK TALQINI	280-284
<i>Mamadkulova Kamila Abdukhaliqovna</i> THE IMAGE OF A LITERARY HERO OF THE "LOST GENERATION" IN THE WORK OF E.M. REMARQUE	285-290
<i>Naimova Parvina Rustamovna</i> ITALYAN VA O'ZBEK MULOQOT MATNI JARAYONIDA MULOQOTNING O'RNI VA AHAMIYATI. ITALYAN TILI VA O'ZBEK TILI VERBAL MULOQOT MATNIDA O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI	291-296
<i>Жабборовва Муслима Тохировна</i> ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	297-301
<i>Xudoyberdiyeva Oyjamol, Jo'rayeva Komila</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QADRIYATLAR IFODASI VA ULARNING TARJIMA MUAMMOLARI	302-306
<i>Ostonova Ramziya</i> LEXIC-SEMANTIC FIELD OF CONSTRUCTION TERMINOLOGY	307-311
<i>Qarshiyeva Tamara, Nabiyeva Sharifa, Samadova Charos va G'aniyeva Inobat</i> AMERIKA VA O'ZBEK ADABIYOTI MISOLIDA «UYG'ONISH VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH» TAMOIYILLARINING QIYOSIY TAHLILI	312-316
<i>Sumbul Muxammedova</i> XORAZM DOSTONLARIDAGI AYRIM HIKMATLI JUMLALARNING SODDA GAP TAHLILI BO'YICHA IZOHI	317-322
<i>Abduqodirova Zebo Qodirovna</i> XXI ASR TILSHUNOSLIGIDA YANGI YO'NALISH SIFATIDA EKOLINGVISTIKA	323-331
<i>Murtozayeva Zarina Muxtor qizi</i> BADIY ADABIYOTLARDA KONSEPT VA KONSEPTASFERA FAOLLASHUVINING NAZARIY ASOSLARI	332-335
<i>Abiyatova Muslima Maratovna, Abdirasulov Bahodir</i> AUDIOVISUAL TRANSLATION: SUBTITLING AND DUBBING CHALLENGES	336-343
<i>Kayimova Mohinur Salokhiddin kizi, Bakiyev Faxriddin</i> COMPLEXITY OF CULTURE-SPECIFIC UNITS AND SEMANTIC AMBIGUITIES IN TRANSLATION	344-350
<i>Rasulova Nigora Kurbonovna</i> MASHRAB IJODIDA MULAMMA' ASARLAR TADQIQI	351-356

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Djumaniyozova Dilfuza, Matnazarova Muhayyo</i> IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARINI HAL QILISHDA YURIDIK KLINIKANING AHAMIYATI	357-362
<i>Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Boburjon</i> KIBERHUJUMLAR NATIJASIDA SHAXSIY VA DAVLAT SIRLARIGA XAVF SOLISH	363-367

<i>Baymurotov G'ayrat Panjiyevich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUNCHILIK TASHABBUSI HUQUQINI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI	368-376
<i>Esanova Shaxnoza</i> JINOYATGA TAYYORGARLIK KO'RISH VA SUIQASD QILGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKKA OID RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	377-383
<i>Abduvaliyev Murodillo</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUN BO'YICHA MEROS HUQUQINI TARTIBGA SOLISHNING XUSUSIYATLARI	384-388
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> TASVIRGA BO'LGAN HUQUQ: ANGLIYA VA NYU-YORK QONUNCHILIGI QIYOSIY TAHLILI	389-395
<i>Ismaylov Raxat</i> HUQUQNI SHARHLASH JARAYONINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI	396-402
<i>Nabiyev Muhiddin</i> INSON HUQUQLARI BO'YICHA MILLIY INSTITUTLAR FAOLIYATINING HUQUQIY ASOSLARI	403-406
<i>Kabulov Xojabay, Dauletbaeva Aynur</i> SHAXS SHA'NI VA QADR-QIMMATINING HUQUQIY HIMOYASI VA UNI BUZGANLIK UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK ASOSLARI	407-412
<i>Utebaev Salamat, Kalbaeva Eldora</i> VOYAGA YETMAGAN YOKI MEHNATGA LAYOQATSIZ SHAXSLAR MODDIY TA'MINOTINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK	413-418
<i>Begatov Jasurbek Numonjanovich</i> MEHNATGA OID MUNOSABATLARDI KAMSITISH UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK MASALALARI	419-432
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	433-441
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Gayupova Saodat Xamidovna</i> INDIVIDUAL YONDASHUV ASOSIDA ZAMONAVIY TALABA SHAXSINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	442-446
<i>Akimova Jumaxan, Isakova Malika</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYANI O'QITISHDA STEAM TA'LIM TIZIMINING AHAMIYATI ...	447-452
<i>Абдуллаева Мавжуда Эргашевна</i> СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ПРОФИЛАКТИКЕ РАСПРОСТРАНЕННЫХ ДЕТСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ: МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ ПРОГНОСТИЧЕСКИХ КАРТ	453-460
<i>Mirkasimova Zilola Alisherovna</i> MULTIMEDIA – MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA BILINGVAL KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	461-464

<i>Xidirova Durдона Muxtorovna</i> SINERGETIK TA'LIM VA O'QUVCHI-QIZLARNI IJTIMOIIY-MADANIY MUNOSABATLARGA TAYYORLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	465-469
<i>Yazdonov Ulug'bek, Rashidova Madina</i> YOSHLARDA KASBIY BILIM VA KO'NIKMANI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIIY KONSEPSIYALARDA ILGARI SURILAYOTGAN TA'LIMOTLAR	470-479
<i>Elmuratova Zamira</i> INTERACTIVE METHOD IN TEACHING ENGLISH	480-484
<i>Karimova Nilufar Ummatqul qizi</i> SOFT SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES: BASES OF IMPROVEMENT OF STUDENTS' INTERPERSONAL AND COGNITIVE SKILLS	485-490
<i>Adilov Shodiyor</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA DIZAYN FANLARINI INTEGRATSIYALASHDA "G'OYALARNING LOYIHALA" USULI	491-496
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> ПОНЯТИЕ «ДУХОВНЫЙ ГУМАНИЗМ» КАК ОСНОВОПОЛАГАЮЩЕЕ КАЧЕСТВО ГУМАННОГО ПЕДАГОГА	497-500
<i>Abdurazzaxov Abdurasul</i> SPORT-SOQ'LOMLASHTIRISH TURIZMI ASOSIDA TALABALARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	501-506
<i>Ergashev Tolif</i> O'QUVCHILARNING KARTOGRAFIK BILIMLARINI RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIKA VA GEOGRAFIYA FANLARI INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH	507-515
<i>Gaziev Baxromjon</i> CHAVANDOZLARNING JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK HARAKATLARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	516-523
<i>Madaminova Mavjuda Erkinovna</i> TALABALARNING TEXNIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	524-529
<i>Kamalova Dilnavoz, Sattorova Aziza</i> FIZIKAVIIY MAYATNIK ORQALI OG'IRLIK KUCHI TEZLANISHINI ANIQLASHDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	530-535
<i>Sobirova Saida Otabekovna</i> KASBGA YO'NALTIRISHNING ZAMONAVIIY MODELLARI	536-542
<i>Haqberdiyev Baxtiyor, Sotiboldiyev Amiriddin, Abdumutalibov Oyatillo</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA TASVIRIIY SAN'AT, ARHITEKTURA VA DIZAYN (TEXNIK VA SAN'AT) FANLARINI O'ZARO INTEGRATSIYALASH	543-546

Received: 16 May 2025
Accepted: 1 June 2025
Published: 15 June 2025

Article / Original Paper

MAIN DIRECTIONS AND PROSPECTS OF ECOTOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN

Umronov Eldorbek Sodirovich

Teacher of Fergana State Technical University

Abstract. As a result of the consistent reforms and rapid economic liberalization carried out in Uzbekistan over the past five years, significant progress has been made in developing the tourism sector, which is considered a key component of the economy. In particular, the development of ecotourism, one of its priority areas, and through this, ensuring sustainable economic growth, increasing the competitiveness of the sector, achieving economic and social stability, and improving the well-being of the population are of great importance.

Keywords: tourism, competition, competitiveness, assessment, tourist activity, ecotourism development, economic indicators, internal and external factors of competitiveness.

O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI

Umronov Eldorbek Sodirovich

Farg'ona davlat texnika univesiteti o'qituvchisi

E-mail: eldorbekumronov@gmail.com

Annotatsiya. O'zbekistonda keyingi besh yillikda olib borilayotgan izchil islohotlar va iqtisodiyotning jadal sur'atlar bilan erkinlashuvi natijasida iqtisodiyotning asosiy bo'g'ini hisoblanadigan turizm sohasini rivojlantirishda sezilarli yutuqlarga erishilmoqda. Ayniqsa, uning ustuvor yo'nalishlari bo'lgan ekoturizmni rivojlantirish va bu orqali barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, soha raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiy-ijtimoiy barqarorlikka erishish hamda aholi farovonligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: turizm, raqobat, raqobatbardoshlik, baholash, turistik faoliyat, ekoturizmni rivojlantirish, iqtisodiy ko'rsatkichlar, raqobatbardoshlikning ichki va tashqi omillari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I6Y2025N16>

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning ta'biri bilan aytganda, "Bizda turizm ko'pincha qadimiy shaharlarimiz, tarixiy-madaniy yodgorliklar doirasida cheklanib qolmoqda. Vaholanki, mamlakatimizning betakror tabiati, milliy qo'riqxonalar, tog'li hududlarda turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud. Ayniqsa, tibbiyot turizmi, ziyorat turizmi va ekoturizmni rivojlantirish nafaqat iqtisodiyot, balki ijtimoiy sohalar rivojiga ham katta turtki beradi" bo'lib qolishi lozim [1; 5-6].

Turizm mamlakat iqtisodiyotining muhim bo'g'ini hisoblanadi. Ayniqsa, ichki turizm va ekoturizm bugun ko'plab mamlakatlarda asosiy daromad manbalaridan biriga aylanib ulgurgan.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev raisligida 2024-yil 3-iyun kuni turizmni yanada rivojlantirish bo'yicha ustuvor masalalar yuzasidan videosektor yig'ilishi va sohadagi tadbirkorlar bilan muloqoti davomida tibbiyot va sog'lomlashtirish

turizmini uyg'unlikda rivojlantirish bo'yicha yaxlit yondashuv yo'qligi ko'rsatib o'tildi. Prezident turizm salohiyatini to'liq ochib beruvchi global targ'ibot kampaniyasini yo'lga qo'yish vaqti kelganini aytdi. Bunda televideniye va onlayn platformalar bilan birga ijtimoiy tarmoqlardan ham foydalanish muhimligi ta'kidlandi. Mutasaddi vazirlik va idoralarga elektron viza tizimini yanada takomillashtirib, mobil ilovani ham ishga tushirish topshirildi. Umuman, tarmoq va hududlar rahbarlari joriy yilda 11 million xorijiy sayyohni olib kelish va turizm eksportini 2,5 milliard dollarga yetkazish uchun mas'ul va javobgar bo'lishi belgilandi.

O'zbekiston ham ekoturistik-rekreatsioon salohiyati yuqori, ekoturistik imkoniyatlarga boy bo'lgan davlatlardan biri hisoblanadi. Shu sababdan bugun ekoturizmni rivojlantirishga davlat rahbari darajasida alohida e'tibor qaratilmoqda. Turizm xo'jalik aloqalari tizimida muhim o'rin egallab, iqtisod, ekologiya, ijtimoiy sohani rivojlantirishga ta'siri keng va kuchlidir. Iqtisodiy o'sishning ijtimoiy yo'naltirilganligini kuchaytirishda, "inson omili" ahamiyatining oshishida, tabiiy va madaniy muhitni asrashda turizm dunyo hamjamiyatining kelajagini belgilab beradigan tarmoqlar safiga kirishiga zamin hozirlab bormoqda.

Ekologik turizm (ekoturizm) turizmning yangi va yosh yo'nalishi bo'lishiga qaramasdan, o'sish sur'ati boshqa turistik tarmoqlardan 2-3 barobar jadal kechmoqda. Shu bilan birga, turizm sohasida ekoturizmning ulushi 15-20% ni tashkil etib, bu ko'rsatkich yildan yilga kengayib bormoqda. Ekoturizmning maqsadi turizm orqali hozirgi va kelajak avlodlarning ekologik xavfsizligi va barqaror rivojlanishni ta'minlashdir. Shu jihatdan, ekoturizm "yashil" iqtisodiyotning muhim yo'nalishi sifatida iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabrdagi PQ-4477-son qarori bilan tasdiqlangan 2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish Strategiyasida iqlim o'zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va tabiiy ekotizimlarni asrash bo'yicha bir qator vazifalar keltirilgan. Shuningdek, 2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi Milliy maqsad va vazifalarning 15-maqsadi "Quruqlik ekotizimlarini himoyalash va tiklash, ulardan oqilona foydalanishga ko'maklashish, o'rmonlardan oqilona foydalanish, cho'llanishga qarshi kurashish, yerlarning yemirilishini to'xtatish va ortga qaytarish, bioxilma-xillikning yo'qolib ketish jarayonini to'xtatish"dan iborat. Bu esa o'z navbatida, hududlarning turistik-rekreatsioon imkoniyatlaridan samarali foydalanish va ekoturizmni rivojlantirish bilan bog'liq. Bugungi kunda ekoturizmning rivojlanish yo'nalishlari va istiqbollari tabiat qonuniyatlari va geotizimlar barqarorligi bilan bog'liq holda shakllanmoqda. Mamlakatimizning tabiiy-iqlim sharoiti, rekreatsioon resurslari ekologik turizmni har bir hududga mos ravishda rivojlantirishga imkoniyat yaratadi. Bugungi kunda muhofaza etiladigan tabiiy hududlarda ekoturizmni tashkil etishga e'tibor qaratilmoqda.

Madaniy landshaftlarning tuzilishi muayyan maqsad bilan ilmiy asosda va jamiyat manfaatlarini ko'zlab oqilona o'zgartirilgan bo'ladi. Bunday landshaftlarning eng asosiy xususiyatlari yuqori mahsuldorlik, iqtisodiy samaradorlik va inson hayoti uchun qulay ekologik sharoitning bo'lishi bilan belgilanadi [2; 252-b].

O'zbekistonda mavjud sanatoriy-kurort tashkilotlarining asosiy qismi Toshkent va Farg'ona mintaqalariga to'g'ri keladi, keyingi o'rinlarda Janubiy, Zarafshon va Quyi Amudaryo mintaqalari keladi. Ma'muriy-hududiy jihatdan Farg'ona mintaqasiga Farg'ona, Andijon va Namangan viloyatlari kiradi [3; 52-54-b].

Shuni ta'kidlash lozimki, ekoturistik resurslarga juda boy bo'lgan respublikamizda ekoturizmning rivojlanishi talab darajasida emas. Fikrimizcha, bunga to'sqinlik qilayotgan asosiy omillardan biri – muhofaza qilinadigan tabiiy hududlar hamda milliy tabiiy bog'larimizda Markaziy Osiyoda kamyob hayvonlar erkinlikda yuzlab, minglab yashashi uchun yetarli darajada moddiy-texnika bazasining yaratilmaganligidadir. Holbuki, bu ekoturistlarni juda qiziqtiradi. Qolaversa, jahon talablariga javob bera oladigan yangi milliy tabiiy bog'larni yaratish uchun birinchi navbatda ekoturizmning O'zbekistondagi salohiyat ko'rsatkichlari, maqsadi, tashkiliy-huquqiy, ekologik ta'lim-tarbiya va ijtimoiy-iqtisodiy xizmat va servis sohasini rivojlantirish masalalari bo'yicha omillar tizimi puxta ishlab chiqilishi lozim. Tabiatning xilma-xilligi qanchalik ko'p saqlangan bo'lsa, geokomplekslar shunchalik chidamli bo'ladi. Farg'ona vodiysida tabiat xilma-xilligini saqlab qolishda, bizning fikrimizcha, kichik tabiiy hududlar va ularning komponentlari (ayniqsa tirik mavjudotlar)ni muhofaza qilish zarurdir [4; 10-b, 74-b, 40-b].

Ma'lumot o'rnida ta'kidlash lozimki, yurtimizda 6 ta davlat qo'riqxonasi, 1 ta majmua (landshaft) buyurtma qo'riqxonasi, 5 ta davlat milliy tabiat bog'i, 11 ta davlat tabiat yodgorliklari, 12 ta davlat buyurtma qo'riqxonalari, 1 ta davlat tabiiy pitomnigi, 2 ta davlat biosfera rezervati, 1 ta milliy bog', shuningdek, 71 ta o'rmon xo'jaligi va 5 ta ov xo'jaliklari mavjud. O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot shakllanishi sharoitida ekologik turizmni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- 1) mamlakatimizdagi har bir hududning tabiiy sharoiti va imkoniyatlaridan kelib chiqib, ekoturistik master-rejalarni ishlab chiqish;
- 2) ekoturizmga "yashil" investitsiyalarni keng jalb qilish;
- 3) "Chorvoq" erkin turistik zonasi, "Zomin" turistik-rekreatsion zonalarida turizm infratuzilmasini takomillashtirish;
- 4) mamlakatimizdagi yirik ekoturistik maskanlarga xorijiy va mahalliy sayyohlar e'tiborini jalb qilish;
- 5) hududlarning tabiiy sharoiti va resurslaridan oqilona foydalangan holda aholi bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish;
- 6) ekoturistik maskanlarda raqamli texnologiyalardan foydalangan holda turistik kartalar va belgilardan foydalanish;
- 7) ekoturistik maskanlarda atrof-muhit muhofazasiga jiddiy e'tibor qaratish va bu borada ekologik nazoratni kuchaytirish.

Insoniyat hayotini saqlab qolish yo'lida ko'plab usullar izlab topildi. Shulardan biri — ekoturizmni tashkil etish masalasi bo'ldi. O'tgan yillar davomida ekoturizmni rivojlantirishga oid maqsadlar, vazifalar va uning mohiyati bo'yicha uzoq muddatli bahs-munozaralardan so'ng aniq baho berildi. Ekoturizmning asosiy tamoyillari belgilandi, shuningdek, uni rivojlantirish bo'yicha turli metodlar, amaliy tajribalar hamda xalqaro darajada tan olingan modellar ishlab chiqildi.

Tabiat muhofazasida va insonlarda ekologik ong va madaniyatni shakllantirishda ekoturizmning muhim o'rnini dastavval sezgan davlatlar qayd qilingan metodlar va xalqaro modellarni hech ikkilanmasdan qabul qildilar va o'z davlatlarida ekoturizmni jadal sur'atlar bilan rivojlantirib bormoqdalar. Sayyoramizda tabiat boyliklarining tobora kuchayib borayotgan inqirozi inson jamiyatining umum halokatini tezlashtiradi degan xulosa va isbotlarning jahon nashriyotlarida e'lon qilinganiga ham ko'p yillar bo'ldi. Insoniyat faqat

tabiatni saqlab qolgandagina bu holatning oldini olishi mumkin. Insoniyat hayotiga og'ir xavflarni solishi mumkin bo'lgan eng xatarli ekologik muammolar quyidagilar:

1. Global iqlimiy o'zgarishlar.
2. Atmosferada ozon qatlamining yemirilishi.
3. O'rmonlarning qurib borishi va qir qilishi.
4. Sayyoramizda cho'llanishning kuchayib borayotganligi.
5. Dunyo okeanining ifloslanib borayotganligi.
6. Biologik turlarning yo'q qilinishi.
7. Yer unumdorligining pasayishi.
8. Ekologik toza oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqishning pasayishi.
9. Chuchuk suv zaxiralarining kamayib borayotganligi.

Sanoat tugunlari ishlab chiqarishi hamda transportning rivojlanganligi atrof-muhitning texnogen chiqindilar bilan to'yinishiga sabab bo'ladi [5; 52-54-b.].

Sayyoramiz oldida turgan global muammolarni insoniyatning o'zi hal qilishi lozim va bunga mas'uldir. Aynan shu jihatdan qaralganda, ekoturizmni rivojlantirish tobora ko'proq mamlakatlarda davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylanayotganini tushunish mumkin. BMT tomonidan o'tkazilgan konferensiyalar va sammitlarda 150 dan ortiq xalqaro tabiatni muhofaza qilishga oid bilim va ko'rsatmalar qabul qilinishi natijasida, ekologik boshqaruvning milliy tizimlari uchun zarur bo'lgan ko'plab asosiy elementlar shakllantirilmogda.

Bu qarorlardagi eng muhim tamoyillar:

1) har qanday ishlab chiqarish sohalarida ekologik boshqaruvni amalga oshirish ta'minlansin;

2) har bir davlatlarda yashayotgan xalqlarning ekologik bilimi va madaniyatini shakllantirish ekologik muammolarni hal qilishdagi birinchi imkoniyatlar, kuchlar ekanligi alohida ta'kidlansin.

Dunyo turizmida ekoturizm paydo bo'lganidan so'ng, ko'plab mamlakatlar ushbu muhim yo'nalishni rivojlantirish uchun davlat dasturlari va strategik rejalarni ishlab chiqishga kirishdi. Bu borada iqtisodiy jihatdan rivojlangan davlatlar yetakchi bo'lishdi. Har qanday yangi soha singari, ekoturizm ham o'ziga xos rivojlanish "konsepsiyasi"ni talab etadi. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy hayotiga yangicha kirib kelgan bu sohaga oid konsepsiyani ishlab chiqish esa katta ilmiy salohiyat va chuqur tadqiqotlarni talab qiladi.

G'arb mamlakatlarida ekoturizmga asosan ijtimoiy-iqtisodiy soha nuqtai nazaridan yondashiladi. Chunki xorijda tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan ekoturizm nafaqat iqtisodiy daromad keltiradi, balki tabiatni asrashga xizmat qiluvchi eng istiqbolli turizm tarmoqlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Turizmning ahamiyati baholanganda yana bir muhim jihatga e'tibor qaratish zarur: u ijtimoiy sohaning ajralmas qismi bo'lib, iste'molchilar uchun dam olish, faoliyatni almashtirish, sog'lomlashtirish, moddiy va nomoddiy muhit yaratish kabi xizmatlarni taqdim etadi. Bundan tashqari, aholining ekologik bilim va madaniyat darajasini shakllantirishda ham turizm muhim rol o'ynaydi.

Ekoturizmning mamlakat ijtimoiy hayotidagi o'rnini belgilaganda tabiatning inson – turist hayoti uchun bo'lgan ahamiyatlari ko'rsatkichlarini keltirish lozim bo'ladi. Ekoturizmning ahamiyatini turistning ehtiyojlarini qondirish jihatlariga qarab, ma'naviy, iqtisodiy, sog'lomlashtirish, tabiatni anglash, tarbiyaviy va estetik guruhlariga bo'lishimiz mumkin. Bu guruhlarning tavsifi faqat turist uchun emas, umuminsoniyat hayotidagi tabiatning

o'rnini ham anglatadi. Ekoturizmning asl maqsadlari qayd qilingan xulosalarni tashkil qiladi. Ekoturizm o'zining ta'rifini izohlashda birinchi navbatda tabiat qo'ynida bo'lib, uning resurslariga ozor yetkazmaslikni ta'minlaydi. Tabiat va uning biologik xilma-xillik resurslaridan zavq-shavq olgan insonda albatta, bu obyektning asrash istagi paydo bo'ladi. Shuning uchun ham Butunjahon turizm tashkilotlarining: "tabiiy hududlarga mas'uliyat bilan sayohat qilish natijasida ekoturistlar faoliyati tabiatni muhofaza etishni ta'minlaydi va mahalliy aholining turmush darajasini yaxshilaydi" – degan ta'rifi birinchi navbatda xalqning ijtimoiy holatining yaxshilanishiga qaratilgan.

Ekoturizmning mamlakat iqtisodiy hayotidagi o'rnini esa ekoturizmning buyuk tamoyillaridan kelib chiqib, ya'ni ekoturizmdan keladigan mablag' tabiatni muhofaza qilish, noyob biologik resurslar, biologik xilma-xillikni saqlab qolishga qaratilganligi bilan juda muhimdir. Yana ham muhimrog'i, ekoturizm resursi atrofidagi aholining ish bilan bandligini oshirishi, ta'minlashi hisoblanadi. Ekoturistik xizmatlar ko'rsatish esa mehnat qilishning eng yengil turlariga kirishi ham juda muhimdir. Shuning uchun ham ekoturizmning mamlakat iqtisodiy hayotidagi o'rnini quyidagicha belgilash mumkin. Bu tamoyillar ekoturizmning ijtimoiy tamoyillariga qo'shiladi va ekoturizmning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotida istiqbolli yo'nalish bo'lishini isbotlaydi [6; 3-b.].

Ekoturizm mahalliy mehnat resurslarini qo'shimcha, yangi ish o'rinlari bilan ta'minlashda yordam beradi;

Ekoturizm tabiat va tabiiy resurslardan foydalanishning yangi texnologiyalarini jalb qiladi;

Ekoturizm ekologik toza oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqishni rag'batlantiradi;

Ekoturizm tabiat muhofazasidagi investitsiyalar kirishini axborotlaydi va ekoturistik xizmatlar servisini takomillashtiradi;

Ekoturizm obyektlarida mahalliy aholining ijtimoiy-iqtisodiy darajalarini o'stiradi;

Ekoturizm va tabiat muhofazasi ta'limini olishda mutaxassislarda ekoturistik bilim va ekoturistik madaniyat bilimlarining nazariy va amaliy asoslarini yaratadi;

Ekoturizm mahalliy ekoturistik mahsulotlar hunarmandchiligiga yo'l ochadi;

Ekoturizm xalqlar o'rtasida do'stona hamdo'stlik aloqalarini yuzaga keltiradi.

Ma'lumki, iqtisodiy rivojlanishning dunyodagi barcha davlatlar uchun umumiy qonuniyatlari mavjud bo'lish bilan birga, u yoki bu mamlakatning jo'g'rofiy joylashuvi, tabiiy sharoiti, iqlimi, aholisi, tabiiy resurslari va boshqa ko'plab omillar ta'sirida iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari turlicha bo'ladi.

Jahon Turistik Tashkilotining turizmni barqaror rivojlantirish konsepsiyasiga ko'ra: "Turizmning barqaror rivojlanishi kelajak uchun imkoniyatlarni saqlab turish va yaxshilab borish davri mobaynida hozirgi paytda turistlar va ularni qabul qiluvchi hududlar ehtiyojlariga javob beradi. Bu barcha resurslarni boshqarishning shunday yo'nalishiki, uning natijasida iqtisodiy, ijtimoiy va estetik ehtiyojlar madaniy qadriyatlarining, ekologik jarayonlarning, biologik xilma-xillikning hayot faoliyatini qo'llab-quvvatlash tizimini saqlab qolinishi bilan birga qondirilib boradi".

Demak, turizmning barqaror rivojlanishi tabiat, madaniyat va inson omilini birlashtirib atrof-muhit muvozanatini saqlaydi. Barqaror turizm tamoyilini anglash va rivojlantirishga mahalliy aholining tabiiy resurslarni tejashi va muhofaza qilishi xizmat qiladi. Bu esa ekologik turizmni turizm sohasida muhim o'rin egallashidan dalolatdir. Ekologik turizm tushunchasini

ko'rib chiqsak, ekologiya – tirik organizmlar va ular jamoasining o'zaro hamda atrof muhit bilan munosabatini o'rganadi. Turizm esa jismoniy shaxsning doimiy yashash joyidan farqli joyga dam olish, sog'liqni tiklash, o'rganish va boshqa maqsadda, haq to'lanadigan faoliyat bilan shug'ullanmaslik sharti bilan 1 sutkadan 1 yilgacha bo'lgan muddatda sayohat qilishidir.

Ekoturizm tabiiy muhitga, tabiatga ziyon yetkazmagan holda sayohat qilib uning betakror joylaridan zavq olish uchun atrof-muhitga “yumshoq” ta'sir etish, mahalliy xalqning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitini faollashtirishdir.

Respublikamiz faunasi 97 turdagi o'txo'r hayvonlar, 424 turdagi qushlar, 58 turdagi sudralib yuruvchilar, 83 ta baliq turlariga ega. O'zbekiston flora dunyosida 4100 dan ortiq o'simlik turlari mavjud. Ularning 9 %i endemik, ya'ni aynan shu hududda o'sadigan o'simliklardir. Demak, O'zbekistonda noyob hayvonot va o'simlik dunyosi bilan tanishtiradigan maxsus turlar ishlab chiqish imkoniyati mavjud.

Agro-turizmga to'xtaladigan bo'lsak, qishloq joylarida o'ziga xosliklar: tandirda non yopish jarayoni, “xo'roz jangi”, qovun sayli, hosil bayrami, sumalak sayli va hokazo urf-odatlarini o'z ichiga olgan ekoturlar sayyohlar tomonidan katta talabga ega bo'lishi mumkin.

Ilmiy-ekologik ekskursiyalar, ya'ni bilishga qaratilgan ekoturlar tarixiy yodgorliklar hamda dunyoda kam uchraydigan arxeologik topilmalar, paleontologik qoldiqlarni o'rganish uchun qilinadigan sayohatlardir. Buxoro viloyati Shofirkon tumanida joylashgan ham tabiiy, ham tarixiy yodgorlik hisoblangan Vardonze potensial ekoturistik obyekt sanaladi. Ushbu obyektga zarur infratuzilma tashkil etilsa, turist nazaridan chetda qolmaydi.

Sog'liqni tiklashga yo'naltirilgan ekoturlar ham mavjud bo'lib, masalan, Jizzax viloyatidagi Zomin salomatlik markazi o'zining shifobaxsh iqlimi bilan, Buxoro tumanidagi issiq suv salomatlik markazi esa yer ostidan chiqayotgan 60°C haroratdagi termal manbasi bilan aholiga xizmat ko'rsatmoqda. Shuningdek, Buxoro viloyatining Olot tumanida joylashgan tuz bilan davolash maskanini ham istiqbolda ekoturizm uchun muhim obyektga aylantirish imkoniyati mavjud.

Tabiiy quyosh energiyasidan foydalangan holda ekologik sof mahsulotlarni yetishtirish, tabiiy, vitaminlarga boy juvoz yog'i tayyorlanish jarayoni, undan tayyorlangan oziq-ovqat mahsulotlari taklifi shakllantirilsa, potensial talabga ega bo'ladi.

Umuman olganda, O'zbekiston ekoturizmni rivojlantirish uchun barcha resurslarga boy va bu jihatdan dunyoda 15-o'rinda turadi. Respublikamizda tashkil etiladigan ekoturlar quyidagi tamoyillarga amal qilishi darkor:

tabiatni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish masalalarining ustuvorligi va uni ekotur yo'nalishlarida aks ettirish;

ekoturizm zahirida ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy manfaatdorlik yotishi;

ekoturizmning tarixiy, madaniy va boshqa turizm turlari bilan bog'liq rivojlantirilishi;

davlat va mahalliy boshqaruv organlari, aholining ekoturizmdan manfaatdorligi;

Vatanni asrab, rivojlantirishda milliy iftixorni shakllantirish zaruriyati.

Ekoturizmni rivojlantirishdan ko'zlangan asosiy maqsadlar quyidagilardan iborat:

O'zbekistonning ekoturizm sohasidagi salohiyati, tabiiy resurslari va imkoniyatlarini jahon turizm bozorida namoyon etish;

hududlar, xususan, tabiat va geotizimlarning ekoturistik resurslaridan samarali foydalanishga yo'naltirilgan ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash;

turizm sohasida ekoturizmning ahamiyati va ulushini oshirish;

mamlakatda mavjud turistik faoliyat doirasida ekoturistik xizmatlarning sifatini sezilarli darajada yaxshilash hamda ularning hajmini keskin ko'paytirish;

kelgusida ekoturizmni rivojlantirish uchun ilmiy, innovatsion va metodik ishlanmalarni ishlab chiqish.

Dunyo davlatlari o'zlarining milliy bog'lari va ekoturistik hududlaridan turlicha usullarda foydalanadilar. Shu sababli, dunyodagi milliy bog'lar hamda ekoturistik maskanlarning tashkiliy, iqtisodiy va geografik xususiyatlarini chuqur o'rganish maqsadida ekologik axborot tizimi — ya'ni maxsus ma'lumotlar bazasi yaratilgan. Ushbu ma'lumotlar bazasi ko'p hollarda foydalanish va ulardan tegishli ilmiy xulosalar olish, ekologik prognozlashtirish, monitoring ishlarini bajarishda, istiqbol rivojlanishida ustuvor yo'nalishlarini aniqlashda nodir manba bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 17-sentyabrdagi "Tog'li hududlarda turizm infratuzilmasini rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 559-son qarori.
2. Бабкин А.В. Особый вид туризма. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. С. 252.
3. O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish Konsepsiyasi. Ekologiya xabarnomasi, № 6, Toshkent, 2007. 6–7-b]
4. Umronov E.S. Turistik korxonalarda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish mavzusida yozilgan iqtisodiyot fanlari bo'yicha (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya ishi // Andijon 2023.
5. Умронов Э.С. Туристический комплекс в развитии туризма // Бизнес-эксперт. Бизнес-Daily медиа. – 2022, №4. 69–73-б. (08.00.00 №3).
6. Умронов Э.С. Туристический комплекс в развитии туризма // Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси. – 2022, № 3(87). 171–176-б. (08.00.00 №21).

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).